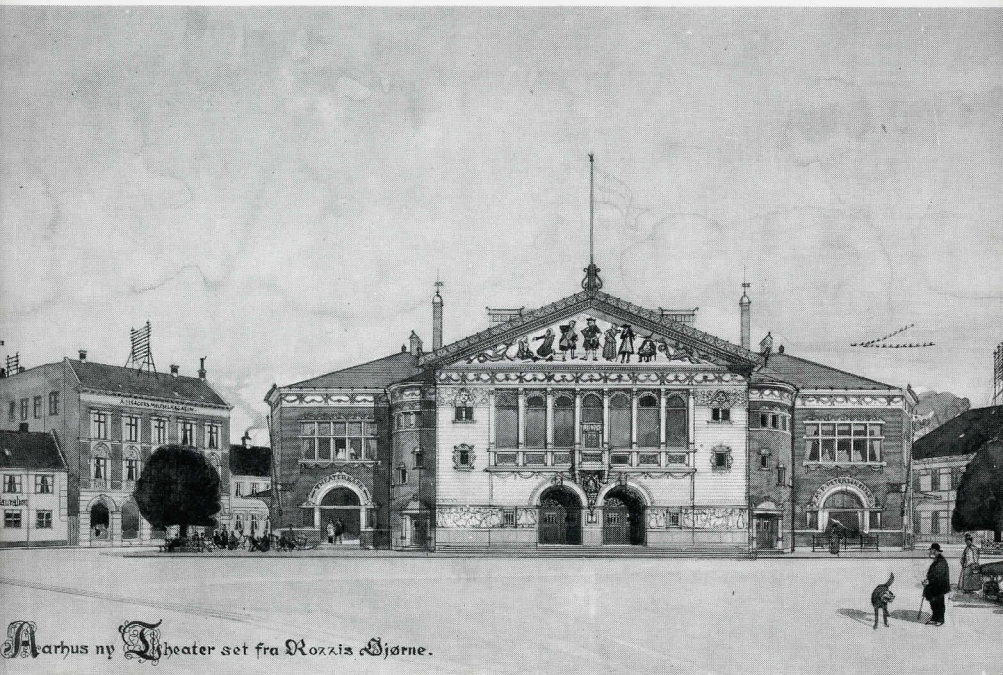

Aarhus ny Theater set fra Røzzis Bjarne.

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER

Sæson 1971-72

Teaterchef: Edvin Tiemroth

ANTHONY SHAFFER

ANTHONY SHAFFER:
MED LIGET SOM INDSATS

Premiere den 17 marts 1972

Aftenens forfatter

Anthony Shaffer (f. 1926) kom i 1950 fra Cambridge til London og forsøgte sig først som sagfører. Tre år senere gik han over til journalistik, samtidig med at han begyndte at skrive stykker, særlig til TV

Han har senere skrevet flere film-dregebøger, bl. a. over sin tvillingebror, Peter Shaffers *Komedie i mørket* (*Black Comedy*), og sammen har brødrene skrevet nogle detektivromaner.

På egne vegne har han fået sit store gennembrud med *Med liget som indsats* (*Sleuth*), der nu går på tredje år i London som den bedste »Whodunnit« (Who done it – Hvem gjorde det) efter Agatha Christies *The Mousetrap*, der jo *still going strong* med over 8000 opførelser på bagen i løbet af en snes år

Mord og Morskab

Engang var det hele så enkelt.

Mordbrand og kølleslag var de muligheder, som stod mordere åbne. Det gjorde også opklaringsarbejdet mere overskueligt. Sene-re kom fingeraftrykseksperter, tekniske afdelinger, små, grå hjerne-celler og hvidkitlede psykiatere og gjorde det hele frygtelig ind-viklet.

Men først kom 1841 naturligvis.

Det var det år, da det var så brat, som et nyt, norsk vrøvle-slagord fastslår. Da skrev Edgar Allan Poe om sit endnu så be-rømte mord i Rue de la Morgue.

Sådan er det blevet ved siden. De moderne gennemboringers mænd dukkede op, og nu står vi midt i det. Krimi-alderen er over os, høj og lav.

Store, stærke mænd sætter ægteskabelig lykke og nattesøvn på spil ved skiftevis at gå i seng med Charlotte Armstrong, Ngaio Marsh, Ursula Curtiss og Ulla Trenter eller – nogle foretrækker de lidt ældre – Agatha Christie, Dorothy Sayers og Maria Lang. Små, svage kvinder smuglæser med. Kvinder elsker intriger

Alle gør det. Hilmar Baunsgaard og Knud Heinesen gør det. De holdt for et par år siden samme aften foredrag i den danske Poe-klub, hvor det kriminelles, gysenes og uhyggens finsmagere samles til dæmoniske møder med øl og brændevin bagefter.

I denne Poe'ernes kreds talte den daværende statsminister om Simenon. Med Maigret slappede han af fra sin daglige gyser, tre-kant-dramaet, hvis intriger der blev sat en brat stopper for i 1971

Knud Heinesen havde valgt sig Japrisots *Damen i bilen med briller og gevær*. Han blev dog hverken trafik- eller forsvars-, men undervisningsminister. Men det skal man nu nok ikke lægge for meget i.

Næsten alle læser altså kriminalromaner i dag. Det hedder nu kriminallitteraturen, og den er kommet ind i den fine stue, har en litteratur-professor sagt. Det manglede rigtignok også bare andet. Ingen anden litterær genre har kunnet opvise så mange godser og

herregårde, så mange smykkebehængte enker, så mange arvestridigheder, hvor der virkelig var noget at rives om, så stilfulde hus-hovmestre, så store isklirrende sjusser og så lange sportsvogne, så hvis ikke

Ingen ser mere ned på genren. Hvis nogen gør det, er det for at læse med.

Man har af og til indtryk af, at næsten lige så mange skriver kriminalromaner. Enhver kan derfor forstå, at det vil være vanskeligt her at nævne dem alle.

Men Njal gjorde det, for nu at tage en af de lidt ældre, og Dickens står for en af verdens mest berømte, *The Mystery of Edwin* – nej, ikke Ashton, men *Drood*. Dickens døde, inden den var færdig, og han efterlod sig end ikke et notat om fortsættelsen. Det hævdes, at han engang tilbød dronning Victoria at røbe slutningen for hende, men hun betakkede sig. Hun skulle bare have vidst, at hun kunne være blevet det eneste menneske, der kendte afslutningen på den frygtelige historie. Men hun ville formodentlig ikke have spændingen ødelagt, men foretrak at afvente de månedlige hæfter. Måske ville hun ikke engang have fortalt os andre slutningen. Det kunne godt have lignet hende.

At dø før intrigen er redet ud og mordet opklaret er en højst forkastelig optræden af en krimi-forfatter. Omkring 100 forfattere har indtil nu skrevet hver sin version af romanens slutning – hvilket dog forekommer at være udtryk for en helt upassende grad af dovenskab. De har ikke gidet skrive en hel roman selv.

Iblandt de rigtige kriminalromaner indtager detektivromanen en fremtrædende plads. Hvis detektiverne ikke ustandselig var på færde og sinkede handling og opklaring, ville romanerne aldrig være blevet andet end noveller. Officielt er de indført for at give læseren en at konkurrere med, eller – når man ikke gider denne Hvem-var-det-nu-det-var-leg mere – at identificere sig med. Så bliver ens opklaringsprocent også væsentlig højere.

Men den gode slags presses og trænges i nyere tid fra alle sider af spændingsromaner, spion- og agentbøger, ja nu griber det endog om sig med rum- og fremtidsgysere. Mord i næste årtusind ude i rummet. Og den slags skal man interessere sig for. Det er så umuligt som at holde mund med tilbagevirkende kraft.

Fortsættes side 12

Man skal altså vogte sig for efterligninger. Specielt agentgenren, som har overvældet os på det sidste, er et forræderi, som enhver ægte krimi-fan må afvise med hele sin indbyggede bagstræberiskhed. Krimi-folket afviser alle fremskridt, også til det bedre.

Disse moderne påhit med spioner og agenter vil pådutte os en virkelighed, men vi ønsker ikke denne form for virkelighed. Vi elsker narreværket, fordi det er et narreværk, en let og lysende leg for voksne, på samme tid banalt primitiv og subtilt udspekuleret.

Giv os den ekcentriske britiske lord liggende myrdet på kamin-tæppet med otte mennesker i huset, alle med motiv og mulighed – og det manglende mordvåben i samlingen på væggen. Det ved vi, hvad er. Så kan vi i ro og mag og med stor snedighed på skift udpege de syv som morderen, hvorefter Poirot eller en anden af vore charmerende venner til slut samler os alle i biblioteket og afslører den ottende som gerningsmand. Sådan kan vi li' det.

På vejen gennem krimi-litteraturen bliver vi eksperter i skydevåben, dolke, gift, mikroskopi, forklædningskunst, skygning, psykologi, efterforskningsarbejde og whisky, kort sagt alt hvad et moderne menneske har brug for

Personlig foretrækker jeg som mordvåben det berømte massaispyd af king size-model. Det forekommer dog ret sjældent, fordi der på nordlige breddegrader skal tre mennesker til både at løfte det ned fra væggen og til at gennembore ofret. Og hvornår kan man få tre mordere samlet på samme sted på samme tid og med samme aversion? Men flot og malerisk er det nu.

I det hele taget er vi, som tilhører krimi-folket, ikke lette at hamle op med.

Filmen har vi forlængst underlagt os, som den svage afglans af litteraturen, dette billedvæsen er (selvom det hævdes, at der ikke mere sidder en nede foran og spiller klaver), ja, aftnens forfatter Anthony Shaffer hævdes også at være med på filmholdet.

På en London-teaterscene har Agathe Christies *Musefælden* klappet om kap med publikum i snart en snes år, mens det ene lig er slidt op efter det andet. Jo, der er ved at komme liv i ligene også på scenen, som mester Tage la Cour ved at berette andet sted i dette program.

Mens morderne hidtil har siddet på tredje og fjerde række i

anmeldernes skikkelser, er de nu rykket op på scenen. I det hele taget egner krimi-genren sig så fortræffeligt til teater. Mummespil og illusionskunst i dobbelt potens. Det er alt sammen morderlig hyggeligt.

Om lidt går tæppet for Anthony Shaffers grinagtige gyser *Med liget som indsats*, der også kunne have heddet *Fare, mord og brønd* eller hvadsomhelst andet.

Kun eet skal røbes på forhånd. Det er hverken gartneren eller hushovmesteren, der er morderen. Eller er det måske alligevel? At der ikke optræder hverken gartner eller hushovmester på rollelisten, bør ingen lade sig narre af.

Glædeligt gys!

Som optakt til de kommende timers raslende og rislende uhygge blot krimi-historiens korteste gyser – den om den lille pige, som spørger:

- Bedstemor, hvad er en elsker?
- En elsker, siger bedstemor forfærdet, det var godt du mindede mig om det.

Hvorefter hun iler hen til et stort skab, åbner den ene skabsdør – og et skelet falder ud.

O. Lippert

7 forestilling i sæsonen 1971-72

ANTHONY SHAFFER

MED LIGET SOM INDSATS

Kriminallystspil i 2 akter

Oversættelse

SEJR VOLMER SØRENSEN

Scenografi

JENS-ANKER OLSEN

Iscenesættelse:

CLARA ØSTØ

PERSONERNE

Andrew Wyke

Milo Tindle

Inspektør Doppler

Kriminalassistent Tarrant

Betjent Higgs

Erno Müller

Ole Wegener

Paul Thomas *)

Bendt Hildebrandt

Peter Bork

* som gæst

Scenemester: Kai Johansen – Belysningsmester: Carl E. Andreas-
sen – Malersal ved Jens-Anker Olsen – Regi: Jørn Walsøe og
Erik Bang – Rekvisitter Frode Sørensen – Skræddersal ved Hanne
Gissel og Stanley Pedersen – Lyd: Elvin Lassen – Frisør: Caroline
Nielsen – Suffli: Ingeborg Jensen – Foto: Hammerschmidt Foto.

Pause mellem akterne

Spilletid ca. 2 timer

Succes'ens vej

Midt i Londons teaterkvarter ligger to teatre side om side, »*Ambassador's*« og »*St. Martin's*«, som begge spiller kriminalkomedier: Agatha Christie's *Musefælden* og Anthony Shaffer's *Med liget som indsats*. Den første har gået i snart 20 år! London- og – tror jeg – verdensrekord. Den anden har *kun* gået i to år, men ringer man til billetkontoret og spørger, hvorlænge teatret regner med, at forestillingen skal køre, er svaret. »Indefinitely«.

Selv i »thriller«-litteraturens hjemland er teater-krimi-succes'er sjældne, men altså når succes'en først er der – !!

På St. Martin's har der allerede været tre skiftende besætninger på hovedrollerne, bl. a. fordi »1'ste holdet« skulle til Broadway og spille stykket. På den anden side af gaden, i »*Musefælden*«, tror jeg ikke, der er *en eneste* tilbage af den oprindelige rollebesætning, og det er ikke godt at vide, hvor mange skuespillere der skal »slides op« under *Med liget som indsats*' uendelige forløb (indefinitely)

På Aarhus Teater er vi jo af byens størrelse, abonnementer, tilskuds-forpligtelser etc. sikret mod, at »træerne vokser ind i himmelen«.

Skulle Deres venner og bekendte ikke nå at se forestillingen, før den midt i april, må vige pladsen for forårsmusikforestillingen, kan De trøste dem med, at de har muligheder for at rejse ud at se den. Ved en opringning til forlaget i London blev det oplyst, at *Med liget som indsats* – foruden England og U.S.A. – opføres i Norge, Sverige, Tyskland, Holland, Frankrig, Tjcekoslovakiet, Ungarn, Italien, Grækenland, Spanien, Israel, Tyrkiet, Øst-Afrika, Syd-Afrika, Venezuela og Australien; og snart skal have premiere i Mexico og Japan, – så der er lidt at vælge imellem.

E. T

KRIMI-SPIL -

(eller hvad vi nu skal kalde dem)

Hvis kriteriet på et kriminaldrama er, at der foregår mord på scenen, så kan vi med sindsro hævde, at genren begyndte i oldtiden med tragedier som for eksempel Euripides' »Elektra« og kulminerede to tusind år senere med »Macbeth«; men hvad siger ikke denne næsten alt vidende og alt forudseende William Shakespeare i »King Henry IV«

Rub, murder and commit

The oldest sins the newest kind of ways.

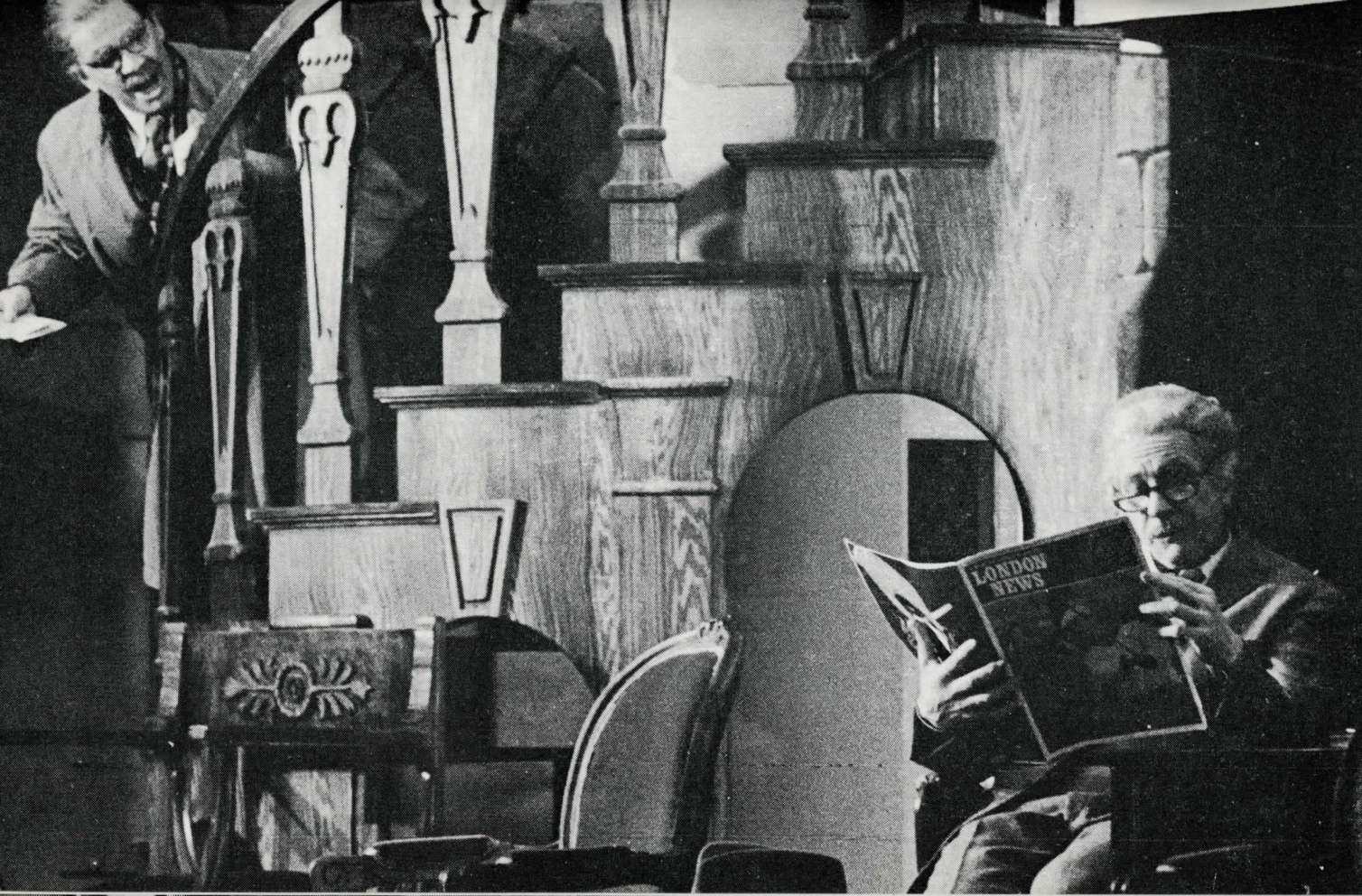
Og røveri, mord og andre ugerninger har da også floreret på de skrå brædder så længe der er skrevet for teatret – i forrige århundrede dog mest i folkelige gysere, hvor hævnens trygt blev lagt i Herrens hænder; og interessen for forbrydelsernes opklaring begyndte helt præcist om aftenen den 6. november 1899, da Sherlock Holmes holdt sit indtog på scenen med den forguede William Gillette som dramatisør og ihændehaber af titelrollen, som han spillede indtil afskedsturneen i 1931.

Naturligvis er dette meget summarisk; men i hvert fald kunne *detektiven* ikke optræde før han blev en skikkelse, hvis funktion publikum var klar over, og det blev han netop ved århundredskiftet, først og fremmest takket være Sir Arthur Conan Doyle, der samtidig beviste, at forbrydelser betaler sig – i fiktionen og på teatret.

Gillettes »Sherlock Holmes« havde urpremiere på Garrick Theatre i New York, hvor stykket gik 256 gange inden det overførtes til en succesfuld sæson på Sir Henry Irvings Lyceum i London.

Det næste store detektiv-spil blev Baynard Veillers »Within the Law« (Indenfor loven), der havde premiere 1912 og introducere-

Fortsættes side 26

de den lyddæmpede revolver og andre nymodens tekniske finesser. To år senere gav ingen ringere end Elmer Rice os med »On Trial« (Under tiltale) det første »retssal-drama« og benyttede sig endda af det vigtige trick, som i teatersproget hedder *the flashback*. Der har været andre skuespil af samme art, blandt dem »Det offentlige mod Mary Dugan«, som i slutningen af tyverne blev spillet på Casino med Astrid Neuman som en storartet uskyldig mistænkt; men indtil nu er der ikke skrevet noget mere fortættet og spændende stykke end »On Trial« i denne specielle genre.

Mange af de ældre kriminalspil blev selvfølgelig også filmatiseret, og blandt mine tidligste erindringer som biografgænger er den hårrejsende gyser »The Bat« (Flagermusen), der havde sin førsteopførelse i august 1920 på Morosco Theatre i New York, og var en dramatisering af Mary Roberts Rineharts klassiske thrillerroman »The Circular Staircase« (Vindeltrappen), som hun selv havde omskrevet for scenen i samarbejde med Avery Hopwood og fik filmatiseret 1926. Det kan røbes nu, at stykkets handling blev ændret så at den formodede officielle detektiv afsløredes som skurken – en chokvirkning overfor et troskyldigt publikum; men ingen nyhed, for den var allerede brugt i 1907 af Gaston Lerouge i hans roman »La mystère de la chambre jaune« (Det gule værelses mysterium)

En anden stor kriminalgyser, John Willards »The Cat and the Canary« (Katten og kanariefuglen) opførtes to år efter »The Bat« på National Theatre, New York. Stumfilmen fra 1927 er nu glemt, mens mange vil huske 1939-versionen med Bob Hope og Paulette Goddard i hovedrollerne.

Gangster-dramaet må ikke glemmes i denne oversigt. Det startede 1926, i Al Capones glansperiode, med »Broadway«, der var skrevet af Philip Dunning og havde Lee Tracy i en toppræstation som en lille slyngel med højtflyvende planer. Og så var tiden inde til det psykologiske kriminaldrama. Alle knaldeffekter var benyttet indtil bevidstløshed og personerne havde i årtier ikke haft anden funktion end at udføre eller afsløre mord. Det begyndte i 1931 med C. S. Foresters »Payment Deferred« (Betaling udsat) og fortsatte med f. eks., Edward Chodorovs »Kind Lady« (Venlig dame), der var en dramatisering af Hugh Walpoles berømte gyser-novelle

»The Silver Mask« (Sølvmasken) og havde premiere på Broadway den 23. april 1935. Og i 1949 fik den realistiske politihistorie en flyvende start med Sidney Kingsleys mesterlige »Detective Story«, der kom til at påvirke en lang række af eftertidens kriminalforfattere og dramatikere.

Detektiven forsvandt dog ikke helt fra skuepladsen, og han gør det næppe nogen sinde. Strålende handling og skuespillerkunst fandt man i Patrick Hamiltons »Angel Street«, der bevidst blev skrevet som en victoriansk gyser. Det havde premiere 1942 og spilles stadig med års mellemrum, mens Agatha Christies »The Mousetrap« (Musefæiden) aldrig er taget af plakaten siden stykket havde sin uropførelse i London for tyve år siden – sikkert en rekord i teaterhistorien, der ikke engang vil blive slået af de overdådige kriminallystspil »Arsenik og gamle kniplinger« og »Mor(d)skab«.

Som man vil se af denne korte causerende oversigt, er »kriminaldramaet« et vidt begreb, som spænder fra den største menneskelige tragedie til den rene farce; og selv den fine effekt, at tage hele teatret og dets publikum med i handlingen, har været benyttet, nemlig af Mogens Brandt, som i 1943 med »For åbent tæppe« skabte et af de bedste danske detektivskuespil.

Tage la Cour

Næste forestilling

Næste premiere på »Store Scene« – og det er den sidste i sæson 1971–72 – bliver en let og munter komedie med musik og sang.

Eugène Labiche's komedie, *Den italienske Stråhat*, hører hjemme i den elegante og veldrejede tradition, og som Feydeau's farcer har Labiche's komedier fået en renaissance på europæiske scener mange år efter de er skrevet. Labiche og Feydeau er fælles om den spinkle men indviklede intrige, hvis fornemste mål er at skabe og danne ramme om så mange komiske og morsomme situationer som muligt.

Udgangspunktet for den uforpligtende morskab i *Den italienske Stråhat* er den stakkels pariser Monsieur Ferdinard, hvis hest æder en fremmed dames stråhat, og det netop på hans bryllupsdag. Ferdinard må jagte byen rundt efter en erstatning, med brudfølget og damens jaloux ægtemand i hælene på sig. Det giver anledning til de mest usandsynlige forviklinger.

Musikken til denne forestilling er af Labiche's musikalske modstykke i Paris i anden halvdel af 1800-tallet: Jacques Offenbach. Men det er svenskeren Ulf Björlin, der har sammenstillet musikken af til dels ukendte Offenbach-melodier, der i særlig grad passer til »Stråhattens« muntre tekst.

Hovedrollen, Monsieur Ferdinard, spilles af gæsten Ove Sprogøe og på den lange rolleliste er desuden Aksel Erhardtzen, Asger Bonfils, Elsebeth Steentoft, Lone Rode, Lho Jansberg, Børge Hilbert og mange flere, samt et stort kor. Edvin Tiemroth sætter i scene, Jens Louis Petersen har oversat, Erik Nordgreen er scenograf og Peter Beck er i spidsen for Aarhus By-Orkester.

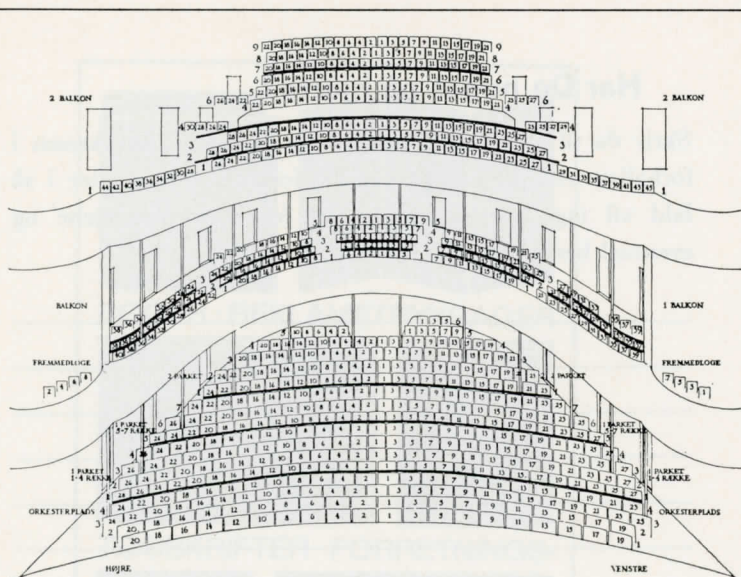
Premiere medio april.

AARHUS TEATERS STUDIO

opfører den polske dramatiker Slawomir Mrozek's *Kalkunen*, hans første helaftenstykke fra 1961, der ikke har tabt i aktualitet siden da, tværtimod.

Stykkets grundsituation: I en kro er en gruppe tilfældige mennesker strandet, alle forfaldne til ugidelighed. En digter, der ikke kan skrive digte mere; en kaptajn, der ikke udskriver soldater mere; nogle bønder, der ikke dyrker jorden mere, og en ukendt, der uafbrudt sover. De har mistet lysten til alt, det er gået dem som kalkunhanen, der pludrende og i åbenlyse hensigter nærmer sig en flok høns, så pludselig falder i staver og vender sig uinteresset bort. I en sen natte-time kommer en ung flygtning til kroen, smider sin pige på et bord, og der går skred i situationen. Groteske overraskelser, statsmandskunst, sort humor og de forhåndenværende søms symfoni er blandt de ingredienser, der indgår i den videre udvikling.

Kalkunen er sat i scene af gæsten Ole Kröll, for scenografien står Ivan Mogensen og Peer Hultberg har oversat. De medvirkende er gæsten Anker Taasti, Svend Dam, Ulf Stenbjørn, Sofie Lunøe, Ole Wisborg, Jørgen Fønns, Erling Dalsborg, Ove Raskmark og Gunnar Brandt.

	Ord. pris		Ord. pris
2. balkon, 7.-9. rk.	7,00	1 balkon, 2. rk.	21,00
2. balkon, 4.-6. rk.	10,00	1 balkon, 1 rk.	25,00
2. balkon, 2.-3. rk.	12,00	2. parket, 1.-6. rk.	15,00
2. balkon, 1 rk.	16,00	1 parket, 5.-7. rk. ..	20,00
1 balkon, fremmedloge	27,00	1 parket, 1.-4. rk.	22,00
1 balkon, 3. rk., siderne	11,00	Orkesterplads, 1.-4. rk.	25,00
1 balkon, 3.-5. rk., midtfor	19,00		

Studioscenen, enhedspris kr. 14,00

BILLETSALG

Store scene: Billetter kan købes og forudbestilles 6 dage frem fra kl. 11-18 i Scalas forhal, telf. (06) 12 26 22. - Efter kl. 18 kun salg til forestillingsdagen i billetkontoret i **teatrets forhal**.

Studioscenen: Billetter kan købes og forudbestilles 6 dage frem fra kl. 15-18 i Scalas forhal, telf. (06) 12 26 26. - Efter kl. 18 kun salg til forestillingsdagen ved billetsranken ved **Vagtmesterindgangen, Skolegade 4**.

Ved telefonbestilling betales et noteringsgebyr på 20 øre pr. billet. Billetpriserne er incl. moms og garderobe. Ved gæstespil og særforestillinger kan billetpriserne forhøjes.

Programmets forside:

Illustration til kgl. bygningsinspektør, arkitekt Hack Kampmanns originalprojekt, 1898.